

Pléh Csaba

CEU Kognitív Tudományi Tanszéke

Zárszó

Az egyik szervező, a Magyar Tudományos Akadémia Köznevelési Elnöki Bizottsága nevében szeretném megköszönni mind a tényleges aktív résztvevőknek, mind a közönségnek, hogy ilyen csillogó napfényben kitartottak az irodalom mellett. Felmerült az egyik kollégánál hozzászólásában még az első szekcióban, hogy milyen izgalmas problémákat vetnek fel a PISA felmérések és általában a pedagógiai mérés. A PISA felmérésekkel kapcsolatban az egyik állandóan értelmezett téma, hogy mi is a finn oktatási csoda titka. Mi pszichológusok keressük ebben a tágabb társadalmi háttértényezőket, s talán emiatt cinikusabbnak is tűnhetünk itt mint a neveléstudomány szakértői. Szerintünk az egyik titka a finn oktatási csodának, hogy tisztelik a gyerekek idejét. Ezt fogom én most tenni az Önök idejével, vagyis rövid leszek. A másik vonása a finn oktatási csodának, amit általában el szoktunk felejtani, hogy Finnország Európának egyik legurbanizáltabb országa, a lakosság 80% feletti része lakik városokban. Ehhez kapcsolódva, és ez már átvisz minket az iskolához és az olvasmányok problémájához, nyilván az éghajlattal is összefüggésben, a fiatalok és általában a városi élet szervezésében még ma is fontos szerepet játszik a könyvtár. Az a könyvtár, ami a mi gimnazista időnkben nálunk is óriási szerepet játszott. Tanárainknak elég volt egy-két fanyalgó megjegyzést tenniük az új *Antik eklogia* című Weöres Sándor versre, ami az Új Írásban jelent meg, és minden nagyszünetben az egész osztály ott lógott a könyvtárban. Nekünk Weöres Sándor még kortársunk volt, nem tudtuk még ugyan, hogy ki az, hogy „nagy ember”, de a könyvtári megmártózás révén azonnal rohantunk megvenni a Weöres Sándor-könyveket.

Fontos volt ez a konferencia, remélem nem csak a Magyar tanár Egyesületének és az MTA Köznevelési Elnöki Bizottságának. Az egyik fontos tanulsága, hogy izgalmasan merült fel a kánon problémája. Azonban csak Kulin tanár úr előadásában és az egyik kollégánál megjegyzésében itt a kerekasztalon került elő az, ami a pszichológusok számára és oktatásért felelős emberek számára is nagyon fontos ennek értelmezésében. A kánon nem egyszerűen az irodalmi szelekció problémája, s az irodalom tanárok világában megvan az esély arra, hogy erre szűküljön, hanem ahhoz is kapcsolódik, hogy hogyan ágyazódik be az irodalomoktatás a nemzeti identitás alakításába és alakulásába. Ez nagyon fontos mozzanat. A kánon nem csupán az irodalom belüli szelekció kérdése, hanem annak kérdése is, hogy hogyan válunk olyan közösséggé, ahol utalások vannak, félszavakból megértjük egymást és ahol viselkedési szerepmodellek alakulnak ki az olvasás során. Csupán nyitott kérdésként szeretném kiemelni, hogy a kánon és a nemzeti azonosság, az adott kultúrában érvényes viselkedésmódok s nyelvi minták kapcsolata kitágítja a kánon problémáját.

A másik horizont kitágítás az olvasóvá nevelés kérdése. Sokan szépen beszéltek arról, hogy az irodalomoktatásnak milyen szerepe van ebben. Mint pszichológus tennék hozzá két mondatot ehhez. A kognitív pszichológusok úgy gondolják, hogy az olvasóvá nevelés és ennek központi terepeként az irodalomoktatás nagyon fontos szerepet játszik az érzelmi reaktivitásra való nevelésben. Nemcsak azért, mert – mint az irodalom keresztül sokan elemezték itt – nagy érzelmi élményeket, ahogy Kukorelly tanár úr mondta, zsigeri ingereket kell átélnünk olvasás közben, hanem abban az értelemben

is, hogy az irodalmon keresztül megtanuljuk fékezni az érzelmeket, kezelni, ahogy az olvasott történetben kezelődni fog. A másik fontos pszichológiai mozzanat az olvasóvá nevelésben az emlékezeti gyakorlatok kérdése. A hagyományos olvasó rendszeresen vesz könyveket. Az *Odüsszeiát* nem egyetlen este olvassuk el, de még ami az én kedvencem, egy Simenon regényt sem egyetlen este olvasunk el. A rendszeres olvasás állandó emlékezeti frissítés a tegnap olvasottak újra aktiválása révén, ami fontos kognitív gyakorlat. A nyomtatott betű világa egy emlékezet kitágító dologgá vált, fontos kognitív gyakorlatok forrásává, nemcsak az irodalom szempontjából.

Két mozzanatot tennék még hozzá. Sokat beszéltek Önök arról, hogy milyen fontos a mai kortárs irodalom oktatása, csalódottak a pedagógusok, mert a fiatalok nem akarnak ezt vagy azt olvasni. Ennek van egy olyan új feszítő oldala, amivel az irodalom tanításnak meg kell küzdeni. Hagyományosan az irodalomtanítás és a nyomtatott irodalom minden fiatalnak a jelenből való kilépés világát is jelentette. Ennek a kilépésnek abban a digitális világban, amiben élünk, a virtualitás révén tengernyi új csatornája van. Sokszor az egész digitális világot úgy jellemezzük, mint „virtuális világot”. Ez válik riválisává az olvasásnak. Nem tudjuk egy ilyen kerekasztal záró akkordjaként megoldani, hogy hogyan nyerheti vissza szerepét az irodalom, de érdemes az irodalomról gondolkozva ezt a rivalizációt őszintén. Egy másik mozzanatban is van egy új rivalizáció. Sokan beszéltek résztvevők arról, hogy az irodalomolvasásnak egy különleges oldala a zsigeri és érzelmi mozzanatokon túl a mesélés és a narratív mozzanat. E tekintetben is olyan világban élünk, ahol a mesélés és a mese tengernyi versenytársa jelenik meg, a különböző más közegekben létrejött mesék révén. Nem arról van szó, hogy az ember elvesztette volna az utóbbi 50 ezer évben meglévő központi érdeklődését a mesélés és a mesék iránt, a narratívumok mint életszervező elemek továbbra is megmaradtak velünk. „Csak” az irodalomnak új riválisai vannak e téren is és az irodalomtanár nehéz, versengő helyzetben van. Őszintén remélem, hogy ez a minikonferencia újabb muníciót adott mindenkinek ebben a versengő helyzetben való helytálláshoz.